

Jakelun mukaan

Poliisihallituksen kommentit hallituksen esitysluonnokseen eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muuttamisesta sekä 21 §:n 3 momentin ja 29 a §:n kumoamisesta

1 Kommentointipyyntö

Oikeusministeriö on pyytänyt Poliisihallituksen kommentteja hallituksen esitysluonnokseen eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 29 §:n muuttamisesta sekä 21 §:n 3 momentin ja 29 a §:n kumoamisesta. Jatkovalmistelun jälkeen tarpeelliseksi katsottiin muutetun esitysluonnoksen kommentointimahdollisuus kokonaisuuteen liittyville nimetyille lausunnonantaneille viranomaisille.

Kommentit on pyydetty toimittamaan 7.5.2025 mennessä osoitteisiin jonni.korpinen@gov.fi ja kaisla.pohjolainen@gov.fi.

2 Poliisiyksiköiden kommentit

Poliisihallitus on pyytänyt poliisiyksiköitä tutustumaan muutettuun esitysluonnokseen ja toimittamaan siitä mahdolliset kommenttinsa Poliisihallitukselle. Poliisihallitukselle kommenttinsa toimittivat seuraavat poliisiyksiköt:

- Helsingin poliisilaitos
- Itä-Uudenmaan poliisilaitos
- keskusrikospoliisi
- Lounais-Suomen poliisilaitos
- Poliisiammattikorkeakoulu
- Sisä-Suomen poliisilaitos

Hämeen poliisilaitos, Länsi-Uudenmaan poliisilaitos ja Oulun poliisilaitos ilmoittivat, ettei niillä ole lisättävää aiempaan esitysluonnokseen antamiinsa lausuntoihin.

3 Poliisihallituksen kommentit

3.1 Yleistä

Poliisihallitus pitää nyt esitettyjä muutoksia kannatettavina. Esitettyjä muutoksia on arvioitu perusteellisesti sekä rikostutinnan tarpeiden että perus- ja ihmisoikeuksien, etenkin oikeusturvan ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin, edellytysten näkökulmasta. Poliisihallitus viittaa aiempaan oikeusministeriölle toimittamaansa lausuntoonsa soveltuvien ja muun muassa siltä osin, mitä se on lausunut poliisin toimivaltuuksien päätöksenteon kokonaistarkastelun tarpeesta ja henkilöperusteisen päätöksenteon merkityksestä¹.

3.2 Tuomioistuinmenettelystä

Poliisihallitus ei vastusta esitettyä lupamenettelyä, vaikka alun perin esitetty vahvistamismenettely olisi poliisitoiminnan näkökulmasta ollut hieman yksinkertaisemmin ja tarkoituksenmukaisemmin toteutettavissa.² Poliisihallitus ja kommenttinsa antaneet poliisiyksiköt kannattavat esitettyjä tarkennuksia siihen, että käsittelyn lähtökohtana on kirjallinen menettely ja asia käsitellään ilman laitteeseen oikeutetun henkilön kuulemistä. Esitetyt täydennykset myös kantelu- ja muutoksenhakuoikeuteen ovat perusteltuja.

3.3 Pidättämiseen oikeutetun päätöstoimivaltaan kuuluvat laitteista

Poliisihallitus pitää esitysluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa laitteista annettuja esimerkkejä onnistuneina. Eräät poliisiyksiköt kuitenkin toteavat, että perusteluissa kuvattaisiin tarkemmin rajanvetoa sekä erityisiin henkilötietoryhmiin ja yksityiselämään liittyvien tietojen määritelmiä, jotta säännös olisi käytännön toimijoille selkeämpi. Poliisihallitus toteaa näiltä osin, että asiasta tullaan kuitenkin ohjeistamaan tarkemmin myös Poliisihallituksen normilla. Lisäksi yksiköt ovat esittäneet huolensa siitä, saadaanko asia tuomioistuimen käsiteltäväksi 24 tunnin kuluessa ja riittävätkö tuomioistuinten resurssit näiden ja kiireellisten päätösten osalta asioiden käsittelyyn.³

¹ Poliisihallituksen lausunto oikeusministeriölle 20.3.2025 (POL-2025-33260).

² Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan aiemmassa versiossa esitetty vahvistamismenettely olisi ehdotettua menettelyä toimivampi keino. Tuomioistuimelle siirrettävä päätöksentekotoimivalta siirtää päätöksenteon toimivallan pidättämiseen oikeutetulta virkamieheltä. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan pakkokeinolain systematiikan vuoksi sujuvampi vaihtoehto olisi, että pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä säilyisi toimivalta päättää laite-etsinnästä ja tuomioistuin vahvistaisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksen. Tältä osin Keskusrikospoliisi on viitannut aiemmasta esitysluonnoksesta Poliisihallitukselle antamaansa lausuntoonsa, jossa se on esittänyt pohdittavaksi vaihtoehtoa, jossa ennen korkeimpien oikeusasteiden ennakkovalvontaa ei sidottaisi velvollisuuteen, vaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen erillisestä pyynnöstä tuomioistuimessa toteutettavaan ennakkovalvontaa.

³ Esimerkiksi Sisä-Suomen poliisilaitos on katsonut, että 24 tunnin määräaika saattaa olla kohtuuton käytännössä ottaen huomioon rikostutinnan tila, mahdolliset henkilöstöpoistumiset ym. Havainnon tekemisen jälkeen etsintä on joka tapauksessa säännöksen mukaan keskeytettävä, jolloin oikeudenloukkausta ei voi tapahtua. Mikäli kiireellisyyttä tällaisessa tilanteessa edellytetään – kuten epäilemättä lainsäätäjällä on katsonut perustelluksi – Sisä-Suomen poliisilaitos pitää esimerkiksi vähintään 48 tunnin määräaikaan riittävänä.

3.4 Kiireelliset tilanteet

Poliisihallitus ja useat poliisiyksiköt kiinnittävät huomiota siihen, että lentokonetilaaan asettaminen (esitysluonnoksen s. 15, 31-32 ja 34) ei kaikissa tilanteissa estä laitteen tietojen häviämistä eikä siten poista kiiretilannetta laitteessa olevien rikoksen selvittämisen kannalta olennaisten tietojen häviämistä. Jo tällä hetkellä on olemassa sellaisia sovelluksia, jotka käynnistyvät itsekseen ja tyhjentävät laitteen tietosisältöä joidenkin tuntien jälkeen, mikäli laitetta ei käytetä. Kiiretilanteissa on usein joka tapauksessa tarpeen saada taltioitua laitteen sisältö laite-etsinnän turvaamiseksi, jolloin laitteen sisältöä ei välttämättä ole tarpeen tutkia ennen tuomioistuimen päätöstä, vaan kyse olisi laitteen tietosisällön jäljentämisestä ja varmistamisesta.⁴

Esitysluonnoksen sivulla 31 on maininta siitä, että tuomioistuimen hylkäämispäätöksessä voisi olla kyse esimerkiksi tilanteesta ”kun tietty laite ei olisi vain rikoksesta epäillyn henkilön käytössä, vaan kyse olisi esimerkiksi perheen muiden jäsenten tai muun henkilön käytössä olevasta laitteesta.” Tältä osin on huomioitava, että rikoksentekijät voivat käyttää myös muiden, esimerkiksi perheenjäsentensä, laitteita rikosten tekemiseen. Rikosvastuun saattamisen kannalta on tärkeää ja keskeistä, että myös jatkossa laite-etsintä saadaan suorittaa sellaiseen laitteeseen, josta voidaan perustellusti olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä asiakirja tai tieto riippumatta siitä, onko laite muiden kuin rikoksesta epäillyn käytössä. Kiireellisessä tilanteessa laitteeseen oikeutettua henkilöä koskisi joka tapauksessa samat oikeusturvakeinot kuin rikoksesta epäiltyä. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan viitattu maininta tulisi kokonaan poistaa perusteluista tai sitä tulisi vähintään tarkentaa edellä esitettyt näkökohdat huomioon ottaen.

3.5 Suostumusperusteinen laite-etsintä

Poliisihallitus kannattaa esitettyä lisäystä siitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää laite-etsinnästä, jos laitteeseen oikeutettu henkilö vapaaehtoisesti suostuu siihen. Poliisihallitus ja eräät poliisiyksiköt esittävät kuitenkin harkittavaksi, tulisiko säännöskohteisissa perusteluissa mainittua 18-vuoden ikärajaa tarkentaa tulkintaristiriitojen välttämiseksi. On perusteltua, että suostumuksen alaikäisen puolesta voi antaa myös tämän lakimääräinen edustajansa, kuten huoltaja tai muu edunvalvoja taikka esimerkiksi vakavissa epäillyissä rikoksissa erikseen määrätty avustaja tai puolustaja. Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa, että kirjauksen tarkennuksella voidaan olettaa olevan erityistä merkitystä esimerkiksi korostuneen selvitysvelvollisuuden alla olevien jengi- ja nuorisorikollisuuden selvittämisessä. Pääasia ja riittävää on, että tällöinkin huolehditaan riittävällä tavalla suostumuksen vapaaehtoisuudesta sekä oikeuksien ilmoittamisesta ymmärretyllä tavalla esitoissa jo kirjatulla tavalla.⁵

⁴ Tältä osin keskusrikospoliisi esittää myös, voisiko momentin sanamuodon tai esityksen perusteluihin lisätä välttämättömyysvaatimuksen rinnalle voidaan olettaa -vaatimuksen koskien vaaraa laitteen tietojen hävittämisestä.

⁵ Lounais-Suomen poliisilaitos on myös huomionnut, että 3 momentissa mainitaan, että laite-etsintä tulee keskeyttää, jos laite sisältää mm. erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Jäljempänä samassa momentissa on kuitenkin maininta siitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää laite-etsinnästä myös, jos laitteeseen oikeutettu henkilö vapaaehtoisesti siihen suostuu. Poliisihallituksen käsityksen mukaan aiemmin momentissa todettu ei päde suostumusperusteisesti tehtyyn

3.6 PKL 8 luvun 21 §:n 3 momentin ja 29 a §:n kumoaminen

Poliisihallitus ja Sisä-Suomen poliisilaitos toteavat, että esitetyt kumoamiset ovat perusteltuja ja loogisia suhteessa muihin esitettyihin muutoksiin. Sisä-Suomen poliisilaitos toteaa kuitenkin, että sinänsä muutoksenhakukeinojen ja -tapojen sirpaloituminen saman luvun eri pykäliin ei ole rakenteellisesti ja lainkäytön kannalta suositeltavin vaihtoehto. Lisäksi poliisilaitos kiinnittää huomiota siihen, että 8 luvun 29 a §:n siirtymäsäännös tulee olla riittävän yksiselitteinen ja sen tarkoitus tulee avata riittäväällä tavalla esitoissa tulkinanvaraisuuksien poistamiseksi.

3.7 Täsmennykset viranomais- ja taloudellisiin vaikutuksiin

Poliisihallituksen ja eräiden poliisiyksiköiden näkemysten mukaan HTV-arviointi tulisi tehdä esitysluonnoksessa mainitun Poliisihallituksen arvion perusteella eikä nyt lasketun mukaisella perusteella. Esitettyjen muutosten perusteella poliisilla kuluisi asian käsittelyyn aikaa hyvin yksinkertaisissa asioissa vähintään 30 minuuttia ja laajemmissa asioissa riippuen siitä, käsitelläänkö asia suullisessa vai kirjallisessa menettelyssä, noin 1-2 tuntia (vrt. tuomioistuinkäsittelyyn kuluva aika). Vaikka pyrkimyksenä on tehokas laite-etsintäprosessi, tosiasia on, että prosessista aiheutuu huomattavia kustannuksia poliisin asiakirjojen laatimisesta ja hallinnoinnista, laitekohtaisesta lupamenettelystä, mahdollisesta suullisesta käsittelystä, muutoksenhakumenettelystä sekä tulevaisuudessa todennäköisesti kasvavasta laite-etsintöjen määrästä johtuen. Lisäksi kustannuksia syntyy lainsäädäntömuutokseen varautumisesta ja henkilöstön kouluttamisesta.

Kokonaisuudessaan tosiasiallisten taloudellisten vaikutusten määrä selviää kuitenkin vasta lain voimaantulon jälkeen. Poliisihallitus pitää tärkeänä, että toteutuvia täytäntöönpanokustannuksia tarkastellaan viimeistään tulevissa talousarvioissa.

3.8 Muut huomiot

Tietojärjestelmämuutoksia koskevan ratkaisun osalta esitysluonnoksen sivulla 21 on todettu, että "tarkoituksenmukaisimmaksi toteuttamistavaksi on arvioitu jo sellaisen voimassa olevan järjestelmän hyödyntäminen, joka on jo yhteydessä tuomioistuimen järjestelmään. Poliisihallituksen lausunnossa esiin tuotu kaksinkertainen työ olisi joka tapauksessa tuomioistuinten päässä, mikäli menettely pohjautuisi Patja-järjestelmään." Tältä osin Poliisihallitus toteaa, että Patja-toteuttamista tukisi myös se, että Salpa on tarkoitettu salaisten pakkokeinojen hallintaan eikä laite-etsinnässä ole kyse salaisesta pakkokeinosta. Poliisihallitus esittää harkittavaksi, tulisiko esitysluonnoksessa pidättäytyä ottamasta kantaa tarkoituksenmukaisimpaan toteuttamistapaan ja jättää asia rikosprosessiviranomaisten välillä neuvoteltavaksi. Järjestelmäkehitys on joka tapauksessa huomioitava poliisin tutkintajärjestelmä uudistuksen yhteydessä, jolloin tiedonsiirto poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten järjestelmien välillä tulee suunnitella ja toteuttaa kokonaisuutena.

Esitysluonnoksessa todetaan voimaantulon osalta, että laki ehdotetaan tulevaksi voimaan viimeistään syksyn 2025 aikana. Poliisihallitus ja eräät poliisiyksiköt pitävät tärkeänä, että uusi laki saatetaan voimaan mahdollisimman nopealla aikataululla. Tällä hetkellä nykyisen lainsäädännön mukainen poliisin toimivalta päättää laite-etsinnöistä on EU-oikeuden kannalta ongelmallinen varsinkin, jos kyse ei ole kiireellisestä tilanteesta tai laite sisältää tarkemmin esitysluonnoksessa kuvattuja henkilötietoja. Tuomioistuimet eivät kuitenkaan ole ottaneet asioita ratkaistavakseen vedoten siihen, ettei niillä ole siihen lakiin perustuvaa toimivaltaa. Voimaan saattaminen ei voi kestää kohtuuttoman pitkään tilanteessa, jossa kyse on rikosten selvittämisen ja rikosvastuun saattamisen kannalta erittäin kriittisestä pakkokeinosta, virkamiesten oikeusturvasta huolehtimisesta sekä oikeusvarmuuden takaamisesta oikeusvaltiossa.

Sanna Heikinheimo, poliisijohtaja

Olga Larinkari, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 07.05.2025 klo 15:01. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Erityisasiantuntija Joni Korpinen (joni.korpinen@gov.fi)

Asiantuntija Kaisla Pohjolainen (kaisla.pohjolainen@gov.fi)

Tiedoksi

Poliisihallitus, esikunta

Poliisilakimies Visa Weckström

Poliisiylijohtaja Ilkka Koskimäki

Poliisihallitus

Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo

kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi

Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi